

*Др Соња Лучић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0002-7104-3572*

*Прегледни научни рад
УДК: 347.78
DOI: 10.46793/UPSSXII.713L*

ПРАВО СТВАРАОЦА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ КРЕАЦИЈЕ ДА БУДЕ АНОНИМАН*

Резиме

Улична уметност је широк појам за дела која се могу наћи у јавном простору. Уметници обично представљају своје радове на постојећим површинама, као на пример, зидови, кутије за напајање струје, саобраћајни знаци, клупе или чак дрвеће. Понекад се може наћи широк спектар инсталација или скулптура као израз ове уметничке форме.

Када су дела уличне уметности у питању, интересантно је да ли она уживају заштиту у оквиру права интелектуалне својине, пре свега путем жига и ауторског права. Посебно је интересантан случај када је стваралац дела уличне уметности одлучио да сакрије идентитет. Најпознатији пример је британски уметник Бенкси. Кроз графите који се преко ноћи појављују на јавним местима широм света, Бенкси је постао легенда урбане уметничке сцене.

Упркос његовом антикомерцијалном ставу у погледу експлоатације ауторских дела уопште, последњих година Бенксију су додељени жигови ЕУ који за предмет имају поједина његова позната дела. У међувремену поједине пријаве и регистрације жигова ЕУ су успешно оспорене због одсуства намере да се жигови озбиљно користе, тј. због регистрације жигова у лошој вери. Међутим, једна одлука је донета у Бенксијеву корист.

Аутор у раду анализира интересантан случај поклапања ауторског права и жига на уметничким делима чији аутор је одлучио да сакрије идентитет.

Кључне речи: ауторско право; жиг; анонимност; улична уметност.

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

1. Увод

Улична уметност, која се често назива и урбана уметност, је широк појам за дела која се могу наћи у јавном простору (на пример зидови, улице, зграде, возови и мостови). Дела уличне уметности су доступна ван позоришта, концертне сале, музеја, опере. Улична уметност се користи као средство за преношење поруке у вези са политичким идејама или друштвеним коментарима. За разлику од графита, ова постављена улична уметност не садржи увек слику.

У свету уметности има много познатих анонимних уметника, али један од најмистериознијих је Бенкси. Британски улични уметник има много обожаваатеља широм света и познат је по својим политичким и друштвено критичким уметничким делима, која су често контроверзна. Бенкси је псеудоним за британског уличног уметника чији прави идентитет до данас није откривен. Његов стил карактеришу политичке и друштвено критичке поруке, које често поставља по јавним зидовима или представља као инсталације у музејима или галеријама. Његов рад донео му је међународну славу, али је и даље веома мистериозан. Бенкси је започео своју каријеру деведесетих година као део сцене графита у Бристолу у Енглеској. Постао је познат по својим политичким и сатиричним порукама које је спрејом исписивао по јавним зидовима широм града. Његов стил је био јединствен и његов рад је брзо привукао пажњу других уметника и љубитеља уметности.

Бенксијева уметничка дела су позната широм света и често имају политичке или друштвено критичке поруке. Нека од његових најпознатијих дела су: „Девојчица са балоном“ и „Бацач цвећа“. У делу „Девојчица са балоном“ девојчица у црној хаљини пушта свој балон да одлети, а на зиду пише „Увек постоји нада“. Порука је да никада не треба да одустанемо, чак и када се чини да су ствари најгоре. На аукцији штампане верзије 2018. године, дело се самоуништило неколико секунди након што је аукционар ударио чекић. Ово је један од највећих уметничких скандала.

„Бацач цвећа“ је насликан на зиду једне гараже у Јерусалиму. У намери да осуди ратне страхоте, Бенкси на зиду слика човека, чије је лице непрепознатљиво, бацајући букет шареног цвећа попут молотовљевог коктела. Бес и фрустрација се могу видети у човековом држању док покушава да бомбардује место цвећем.

Бенкси је такође осликао зид на палестинској страни Западне обале. Са стране посматрача, деца се играју на пустом делу земље, док се кроз привидну рупу у зиду може видети сцена савршене тропске плаже. Осим тога, у Бристолу, у Енглеској, приказао је голог човека који се држи за прозорску даску јавне клинике за планирање породице. Становници су гласали да се мурал задржи.

Поред мурала, Бенкси је режирао ауторски филм „Излаз кроз продавницу поклона“. Овај документарни филм је номинован за Оскара. Такође је написао књиге: „Егзистенцијализам“, „Зид и комад“, „Ударање главом о зид од цигле“.

Више од тридесет година идентитет Бенксија је остао непознат, што је само повећало његову славу. О самом Бенксију се врло мало зна, пошто одбија да буде интервјуисан и пажљиво чува своју анонимност. Интересантно је да у свету уличне уметности не постоји уметник који је толико познат и истовремено анониман као Бенкси. Његови радови се данас могу наћи широм света и привлаче пажњу љубитеља уметности и лаика. Оно што Бенксијева уметничка дела чини тако посебним су, пре свега, политичке и друштвено-критичке поруке које он преноси у својим делима. С друге стране, ту је и начин на који представља своју уметност. Било да је у питању мурал, инсталација или слика, Бенкси увек успе да изненади и фасцинира гледаоца. Његова уметничка дела су често провокативна и изазивају дебате, што је свакако један од разлога његове популарности. Иако Бенкси остаје анониман, успео је да око себе окупи базу обожавалица широм света и његова уметност је одавно нашла пут са сцене уличне уметности у етаблиране уметничке галерије.

Идентитет Бенксија је непознат више од тридесет година и то његовим делима даје неку врсту мистичног карактера. Другим речима, анонимност уметника помаже да се његовом уметничком делу да још више значења и релевантности. Ова врста „мистерије“ фасцинира фанове и наводи их да желе да сазнају још више о уметнику и његовој уметности. Бенксијева анонимност је важан део његове уметности и доприноси његовој легенди.

2. Ауторско право на ауторском делу чији аутор крије идентитет

Закон о ауторском и сродним правима Србије (у даљем тексту: ЗАСП) у чл. 9 прописује да је аутор физичко лице које је створило ауторско дело. Аутором се сматра лице чије су име, псеудоним или знак назначени на примерцима дела или наведени приликом објављивања дела, док се не докаже друкчије. Изузетно, правно или физичко лице чији назив, односно име је на уобичајен начин назначено на филмском делу сматра се произвођачем тог дела, док се не докаже другачије. Аутор дела је носилац ауторског права. Поред аутора носилац ауторског права може бити и лице које није аутор, а које је у складу са законом стекло ауторско право.

Аутор има право да сакрије свој идентитет. ЗАСП у чл. 13 прописује да ауторско право на ауторском делу чији аутор није познат (анонимно дело или дело под псеудонимом) остварује издавач за издато дело, односно лице које је дело објавило за објављено али неиздато дело. Ово правило не важи ако се докаже да издавач, односно лице које је дело

објавило нису стекла од аутора или његовог правног следбеника право на издавање, односно објављивање дела

Кад се утврди идентитет аутора дела престају права издавача, односно лица које је дело објавило. Имовинска права на делу чији аутор није познат (анонимно дело или дело под псеудонимом) престају по истеку 70 година од дана објављивања дела. Ако аутор открије свој идентитет пре наведеног рока, имовинско право траје као да је идентитет аутора познат од дана објављивања дела.¹

Од ауторског дела чији аутор крије идентитет треба разликовати такозвана дела сирочади (енгл. *orphan works*). Код обе врсте ауторских дела идентитет аутора је непознат. Међутим, код анонимног дела аутор крије идентитет, али је дао сагласност одређеном лицу да објави, односно изда његово дело. Код дела сирочета чији је аутор непознат такве сагласности за објављивање, односно издавање дела нема.

Правни положај такозваних дела сирочади регулише Директива 2012/28. Предмет ове Директиве су ауторска дела:

1) у облику књига, дневника, новина, часописа и других записа садржаних у збиркама јавно доступних библиотека, образовних установа, музеја, архива или установама филмског и аудио наслеђа;

2) кинематографска и аудио-визуелна дела и фонограмеи садржани у збиркама јавно доступних библиотека, образовних установа, музеја, архива или установама филмског и аудио наслеђа;

3) кинематографска и аудио-визуелна дела и фонограми које су произвеле радиодифузне организације до 31. децембра 2002. године, који су заштићени ауторским правом, а први пут објављени или први пут емитовани (уколико нису објављени) у држави чланици Европске уније.

Осим наведеног, Директива се примењује и на ауторска дела и фонограме који никада нису били издати, нити емитовани, али су их јавности учиниле доступним установе као што су: библиотеке, образовне установе, музеји, архиви или институције које се старају о филмском или аудио наслеђу, уз сагласност коју мора дати носилац права, при чему се разумно може претпоставити да се носиоци права не би противили коришћењу које је предвиђено у Директиви.²

Директива 2012/28 у чл. 2, ст. 1 прописује да ће се ауторско дело сматрати делом недоступних носилаца права (*orphan work*) ако ни један од носилаца права није идентификован или уколико је идентификован, али не може бити лоциран упркос спроведеној темељној потрази. Будући да може постојати више носилаца права на исто дело Директива у чл. 2, ст. 2 предвиђа како треба разрешити ситуацију када неки носиоци права нису

¹ Видети чл. 103, ст. 2 ЗАСП.

² Петровић, М., *Дигитализација примерака ауторских дела без сагласности носиоца ауторског права*, мастер рад, Београд, 2019, стр. 7.

идентификовани или нису лоцирани ни након темељне потраге, док су други познати. У тим случајевима дела се могу употребљавати сходно Директиви, уз услов да су пронађени и идентификовани носиоци права дали сагласност за умножавање дела и за његово стављање на располагање јавности.³ Директива у уводном делу у ст. 17 прописује да дела са више носилаца права се не сматрају делима непознатих носилаца права, ако је утврђен или пронађен макар један носилац права.

Директива 2012/28 у чл. 1, ст. 5 прописује да су из категорије дела недоступних носилаца права искључена дела чији је носилац права желео да остане анониман, односно дела чији се носилац права користи псеудонимом.⁴

3. Анонимност и право жига

Улични уметник који своје радове потписује као Бенкси има резерву према ауторском праву, што показује изјава „Ауторска права су за губитнике“ из његове књиге „Зид и комад“. Међутим, то га није спречило да поднесе захтев за признање жига Уреду ЕУ за интелектуалну својину (у даљем тексту: ЕУИПО) за неколико својих дела. Да би сачувао своју анонимност, Бенкси је основао компанију *Pest Control Office Limited*, која је заправо власник 18 жигова ЕУ који за предмет заштите имају поједина позната Бенксијева дела (нпр. „*Flower Thrower*“, „*Umbrella Girl*“, „*Radar Rat*“, „*Bomb Hugger*“, „*Love Rat*“ und „*Love Now*“). Наиме, Бенксијева анонимност не представља нарочити проблем у вези стицања ауторскоправне заштите. Ауторско право настаје аутоматски са настанком дела и није потребна регистрација права. Аутор има право да сакрије идентитет. Прописи о ауторским правима садрже посебна правила о ауторскоправној заштити ауторских дела чији аутор је одлучио да сакрије идентитет. Што се тиче Бенксија, овај аутор дозвољава коришћење, односно преузимање његових уметничких дела, осим у комерцијалне сврхе. Ипак, будући да не жели да открије идентитет, постоје потешкоће у остваривању ауторскоправне заштите против неовлашћеног коришћења.⁵

Са друге стране, жиг је формално право које настаје уписом у одговарајући регистар под условом да су испуњени законски услови за

³ Петровић, М., *нав. дело*, стр. 6.

⁴ О узроцима због којих постоје ауторска дела код којих носиоци права нису доступни детаљно у: Петровић, М., *Дигитализација примерака ауторских дела без сагласности носиоца ауторског права*, мастер рад, Београд, 2019.

⁵ О ауторскоправној заштити дела уличне уметности више у: Westenberger, P., *Copyright protection of illegal street and graffiti artworks*, у: Bonadio, E. (ed.) *The Cambridge Handbook of Copyright in Street Art and Graffiti*, Cambridge: Cambridge University Press, 2019, chapter 4, стр. 55–70; Bonadio, E., *Graffiti, street art and copyright*. SAUC - Street Art and Urban Creativity, 4(1)/2018, стр. 76–81.

стицање жига. Поступак стицања жига се покреће подношењем пријаве за признање жига. Захтев за признање жига као саставни део жига обавезно мора да садржи податке о подносиоцу пријаве жига, тј. име и презиме, односно пословно име ако се у улози подносиоца пријаве жига појављује правно лице.

Један од жигова који је 2014. године регистрован у корист компаније „*Pest Control Office Limited*“ садржи познати Бенксијев мотив бацача цвећа.⁶ У међувремену, британски произвођач разгледница „*Full Colour Black Limited*“ који је желео да комерцијално користи овај мотив поднео је захтев за поништај жига, позивајући се на чл. 59, ст. 1, као и чл. 7, ст. 1, тачке б и ц Уредбе 2017/1001. Сврха заштите жига је да се роба власника жига разликује од робе конкурената на тржишту. Да би се то десило, знак заштићен жигом мора бити стварно и озбиљно коришћен. Ако се то не догоди, заштита престаје. Након истека периода заштите од пет година, трећа лица могу оспорити жиг због неупотребе.

Подносилац захтева за оглашавање жига ништавим је сматрао да лоша вера произилази из непостојања намере комерцијалне експлоатације заштићених предмета заштите.⁷ Предмет заштите жигова су графити који су били постављени на јавним местима и стога су доступни широј јавности за фотографисање. Бенкси је дозволио трећим лицима да дистрибуирају његова дела и преко своје веб странице. Обезбеђени су чак и шаблони слика. Регистровани жигови нису имали за циљ идентификацију порекла робе и услуга на које се жиг односи, већ да спрече комерцијализацију уметничких дела.

Да би избегао престанак жига због некоришћења, Бенкси је отворио своју прву радњу у којој је продавао робу са својим мотивима. Такође је поново јавно изјавио да свако може да преузме и користи његова дела, само не комерцијално. Осим тога, објавио је да је радњу отворио искључиво из разлога везаних за спор око жига.

Из Бенксијевог понашања ЕУИПО је закључио да је Бенкси отворио радњу само да не би изгубио жиг. Својим понашањем је јасно ставио до знања да је од почетка само желео да обезбеди да нико други не сме да комерцијално користи знак заштићен жигом. У ствари, он никада није намеравао да сам комерцијално користи жиг. Банкси је одлучио да остане анониман и врло јасно изнесе свој презир према правима интелектуалне својине. ЕУИПО је на крају огласио ништавим жиг ЕУ који је за предмет заштите имао Бенксијев мотив бацача цвећа.

⁶ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#basic/1+1+1+1/100+100+100+100/12575155>.

⁷ Marantou, D., *When works of art meet trademark law: How efficient is their protection under trademark law?*, Аликанте 2022, мастер рад, стр. 31.

Нешто другачија одлука донета је у вези са жигом ЕУ који за предмет заштите има Бенксијево дело „*Laugh Now*“.⁸ У питању је слика мајмуна са транспарентом око врата са натписом „Смеј се сада, али једног дана ћемо ми бити главни“ . Ово дело је 2002. године, наручио ноћни клуб у Брајтону. Од тада, слика је служила као инспирација за безброј уметничких дела, укључујући верзију која је продата за 2,9 милиона долара. У новембру 2019. године британски произвођач разгледница „*Full Colour Black Limited*“ је поднео захтев да се и овај жиг огласи неважећим, уз образложење да је поднет у лошој намери.⁹ Британска компанија је тврдила да је Бенкси пријавио жиг како би стекао законска права која би му омогућила да спречи друге да искоришћавају уметничко дело „*Laugh Now*“, без потребе да се ослања на ауторска права. Ова компанија је, такође, тврдила да Бенкси није имао намеру да икада користи жиг, цитирајући претходни Бенксијев коментар да је само почео да продаје одређену робу са његовим радовима како би испунио захтеве везане за обавезну употребу жига.

Првостепено Одељење за поништај жигова прихватило је аргументе британског произвођача разгледница „*Full Colour Black Limited*“, закључивши да Бенкси није имао намеру да користи заштићени знак као жиг и да стицање права на уметничко дело у циљу избегавања немогућности ослањања на ауторско право није један од функције жига. Другим речима, закључак Одељења за поништај жигова је био да је жиг поднет у лошој вери.

Жалбени одбор је преиначио одлуку Одељења за поништај. По мишљењу Одбора, спорни знак, који се састоји од приказа мајмуна који носи празан транспарент, није једноставан декоративни елемент који ће остати непримећен, већ је необична комбинација елемената која упада у очи и које ће потрошачи бити свесни. Осим тога, Одбор сматра да чињеница да је уметничко дело заштићено ауторским правом није препрека за заштиту на основу жига и не чини га описним. Стога, Одбор сматра да исто уметничко дело или знак може бити заштићен као оригинално креативно дело према пропису о ауторским правима и као знак који указује на комерцијално порекло робе и услуга према пропису о жиговима. То су различита искључива права заснована, с једне стране, на изворном карактеру творевине, а са друге стране на способности знака да омогући разликовање робе и услуга у промету.

⁸ <https://euipo.europa.eu/eSearch/#basic/1+1+1+1/100+100+100+100/17981629>

⁹ Више о значају лоше вере у светлу најновије праксе Суда правде ЕУ у: Sitko, J., *The Significance of Bad-Faith Premises for the Strategy of Trade Mark Protection in the Light of the Latest EU Case-Law*, ИЦ - International Review of Intellectual Property and Competition Law, Vol. 54, 2023, стр. 1381-1406.

Одбор је такође истакао да је тужба за поништај поднета пола године након регистрације жига. Власник жига је слободан да одлучи када ће почети да користи своје регистроване жигове у оквиру петогодишњег рока од дана регистрације жига. Осим тога, околности да је уметничко дело објављено у јавности дозвољавајући његово копирање и коришћење под одређеним (некомерцијалним) околностима, као и чињеница да су га неке треће стране користиле као украсне елементе на својој роби за продају не указује на недостатак намере да се жиг користи.

Поводом налаза о ненамерности на основу тога да је пријављивање оспореног знака извршено са циљем да се забрани претходно дозвољено коришћење уметничког дела које садржи, Одбор сматра да сваки власник ауторских права може да повуче сваку дозволу за коришћење свог уметничког дела и да се то може урадити и путем прописа о жиговима када се уметничко дело региструје као жиг. Штавише, сврха регистрације жига је управо да се спречи трећа лица да их користе и то не подразумева никакву непоштену праксу.

Што се тиче Бенксијевих ранијих изјава да су „ауторска права за губитнике“, Жалбени одбор прави разлику између слободе говора појединца и његове намере да користи жиг. Коначно, у вези са аргументом да је пријава жига поднета у лошој намери јер је њен циљ био да се заобиђу одредбе прописа о ауторским правима, Одбор сматра да иако прописи о ауторским правима даје ограничену заштиту (70 година након смрти аутора дела), док према прописима о жиговима заштита може, у принципу, бити неограничена, то не значи да је пријава жига која за предмет има уметничко дело заштићеног прописима о ауторским правима аутоматски незаконита.

4. Закључак

Ауторско право је намењено заштити уметничких дела, при чему заштита настаје непосредно чином стварања дела. Поред тога, ауторско право је нераскидиво повезана са ствараоцем. Регистрација жига обично има потпуно другачију сврху од ауторског права, наиме за промоцију или продају добара или услуга. Само уметничко дело није заштићено жигом. Уколико се дозволи заштита уметничког дела путем жига, купцима треба да буде јасно од које компаније долази производ обележен тим уметничким делом. Осим тога, жиг мора бити коришћен.

Уметник има неспорну везу са својим стваралаштвом и сасвим је природно да тражи заштиту од његовог неовлашћеног коришћења. Бенкси је, међутим, строги критичар сваке традиционалне заштите интелектуалне својине и дозвољава некомерцијално коришћење својих радова. Будући да је у једном тренутку и сам постао сведок пораста комерцијалне употребе својих радова у галеријама, аукцијским кућама и роби попут мајица, шољица, торби

и канцеларијског материјала, почев од 2014. године затражио је и постао носилац 18 жигова ЕУ преко компаније „*Pest Control Office Limited*“.

Међутим, Бенксијев приоритет да сакрије свој идентитет ствара одређене проблеме у остваривању правне заштите за његова дела. Наиме, Бенкси радије не продаје производе, већ се и даље концентрише на своју уличну уметност. Он није имао намеру да стварно користи жигове који су за предмет заштите имали мотиве његових уметничких дела. Како би избегао брисање жига из регистра ЕУИПО-а, Бенкси је отворио такозвану „Pop-up“ продавницу у Лондону, али тек након што је поднет захтев за оглашавање његових жигова неважећим. Бенкси се дакле одлучио за заштиту на основу прописа о жиговима у циљу „замене“ за ауторска права, која не може да оствари јер би морао да открије свој идентитет. Ипак, прописи о жиговима не би требало да се злоупотребљавају за такву функцију замене због приговора лоше вере.

ЕУИПО не дозвољава да се праве изузеци због Бенксијевог посебног статуса као аутора. Уместо тога, морао би да користи своје мотиве за продају производа везаних за његову уметност. За разлику од прописа о ауторским правима, овде не стоји на путу његова анонимност, већ проста чињеница да не тежи легитимном циљу за регистрацију жига.

У погледу уметничког дела, основно право интелектуалне својине које пружа заштиту ствараоцима је ауторско право. Бенксијева уметничка дела уживају ауторскоправну заштиту, која настаје чином стварања уметничког дела. Настанак, односно трајање ауторскоправне заштите није условљено комерцијалним или пословним активностима. Услов за постојање ауторскоправне заштите је да је интелектуална креација оригинална. Међутим, пошто Бенкси инсистира на очувању своје анонимности, остваривање заштите његових дела ауторским правима се доводи у питање.

Коришћење жига и ауторскоправна заштита се међусобно не искључују, већ пружају различита права и правне лекове. Једини начин на који би се уметничко дело могло заштитити од експлоатације јесте да Бенкси „одбрани“ регистроване жигове, утврђивањем да је уметничко дело које је желео да региструје као жиг или коришћено или је постојала намера да се користи у погледу робе или услуга на које се жиг користи. Бенкси је до сада то успео да уради само за жиг ЕУ који за предмет заштите има Бенксијево дело познато под називом „*Laugh Now*“.

Случај Бенкси указује на једну од важних разлика између жигова и ауторских права, наиме на везу коју интелектуална креација мора да има са комерцијалним пореклом робе и услуга предузећа како би жиг уопште могао да остане на снази. Осим тога, пресуда у предмету представља охрабрење за друге (не)анонимне уметнике и креаторе визуелног садржаја да је тражење заштите жига за дела која су такође заштићена ауторским правом прихватљива пракса и да не представља лошу веру.

*Sonja Lučić, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

THE RIGHT OF THE CREATOR OF THE INTELLECTUAL CREATION TO BE ANONYMOUS

Summary

Street art is a broad term for works that can be found in public spaces. Artists usually present their work on existing surfaces, such as walls, power boxes, traffic signs, benches or even trees. Sometimes a wide range of installations or sculptures can be found as an expression of this art form.

When it comes to works of street art, it is interesting whether they enjoy protection under intellectual property rights, primarily through trademark and copyright. A particularly interesting case is when the creator of a piece of street art decided to hide his identity. The most famous example is the British artist Banksy. Through graffiti appearing overnight in public places around the world, Banksy has become a legend in the urban art scene.

Despite his anti-commercial stance on the exploitation of copyrighted works in general, in recent years Banksy has been granted EU trademarks that feature some of his famous works. In the meantime, some applications and registrations of EU trademarks have been successfully contested due to the absence of the intention to seriously use the trademarks, i.e. due to registration of trademarks in bad faith. However, one decision was made in Banksy's favor.

In the paper, the author analyzes an interesting case of coincidence of copyright and trademark on works of art whose author decided to hide his identity.

Key words: *copyright; trademark; anonymity; street art.*

Литература

- Bonadio, E., *Graffiti, street art and copyright*, SAUC - Street Art and Urban Creativity, 4(1)/2018. <https://doi.org/10.25765/sauc.v4i1.123>
- Marantou, D., *When works of art meet trademark law: How efficient is their protection under trademark law?*, мастер рад, Аликанте, 2022.
- Петровић, М., *Дигитализација примерака ауторских дела без сагласности носиоца ауторског права*, мастер рад, Београд, 2019.

Sitko, J., *The Significance of Bad-Faith Premises for the Strategy of Trade Mark Protection in the Light of the Latest EU Case-Law*, ИС - International Review of Intellectual Property and Competition Law, Vol. 54, 2023.

Westenberger, P., *Copyright protection of illegal street and graffiti artworks*, у: Bonadio, E. (ed.) *The Cambridge Handbook of Copyright in Street Art and Graffiti*, Cambridge: Cambridge University Press, 2019; <https://doi.org/10.1017/9781108563581.005>.

Закон о ауторском и сродним правима, Сл. гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - одлука УС и 66/2019.

Закон о жиговима, Сл. гласник РС, бр. 6/2020.